

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Йоланда Зографова
ИИНЧ-БАН

относно дисертация на тема
„Динамика на личностни особености и невротична симптоматика при
ученици в горна училищна възраст”

за придобиване на научна и образователна степен „доктор” в област
на Висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление 3.2. Психология, научна специалност
Педагогическа и възрастова психология,

редовен докторант Венка Димитрова Петрова

Проблемите на личностно равнище в училище и още повече в горните класове са едни от най-сложните, изискващи систематични изследвания, социалнопрактически насочени и с оглед приложимостта им в училищна среда Темата не само е актуална за съвременното българско училище, за което честите реформи в образованието, и стремежите за повишаване на качеството на учебния процес като че ли изместват жизнено важни въпроси като психичното здраве и благополучие на младите хора у нас. Взаимоотношенията със съученици и учители, както и възрастови характеристики в юношеска възраст, а също и особеностите на учебния процес са сред факторите, свързани с психичното благополучие на учениците и появата на симптоматични прояви, свързани с умора, претовареност, психично напрежение, стрес. Последниците в поведенчески и афективен план често са в негативния полюс на депресивност, ниско самочувствие и дори агресия.

В дисертационния труд докторантката предлага свой модел на невротичната симптоматика, свързан с невротизъм, екстраверсия/интроверсия, психотизъм, социална желателност, тревожност, депресивност, агресивност (физическа, вербална, индиректна и обща агресивност, гняв, враждебност, недоверие и

морален скептицизъм), дезадаптивни тенденции в междуличностното общуване, несъответствие между самооценката за „Аз“-реално и „Аз“-идеално. Предложеният модел обхваща много и различни аспекти на невротичната симптоматика, които, разбира се, биха могли да бъдат допълнени с показатели за стрес, психично напрежение, суицидни намерения и др. Допълнителни данни в тази посока са представени в дисертационния труд като са цитирани изследвания в сферата на проблематиката от български и чужди автори.

Първите три глави в дисертационния проект обхващат теоретичните концепции по проблематиката. Представени са теории за личността и нейната структура, както и историческото развитие на концепцията за невротизма, невротичната симптоматика. Особено внимание е отделено и на личностните особености, характерни за юношеска възраст и възможностите за развитие на невротична симптоматика в тази възраст. Представят се резултати от съвременни изследвания върху невротичната симптоматика в горна училищна възраст. Създаден е модел на изследване на невротичната симптоматика.

Четвърта и пета глава се отнасят до дизайна и организацията на изследването. Целта на изследването е „проучване на динамиката на личностни особености, свързани с невротична симптоматика, при ученици в горна училищна възраст, обучаващи се в общообразователни и профилирани средни училища в България.“ Задачите и хипотезите са формулирани релевантно на целта. Коректно са представени извадката, използваният методически инструментариум, който е адаптирана от докторанта, методика за диагностика на междуличностни отношения на Т. Лири за български условия за горна училищна възраст. Допълнителна методика е анкета, създадена от докторанта, чрез която се цели да се доуточнят проявите на невротична симптоматика в горна училищна възраст (здравословно състояние, фрустрационен толеранс и безпокойство) и някои фактори, които допринасят за тяхното развитие, свързани с взаимоотношения с връстниците и учителите в училище, отношение към училището, взаимоотношения в семейството, целенасоченост, визия за бъдещето.

Шеста глава представя детайлно резултатите от изследването, организирани в отделни раздели за всяка изследвана личностна характеристика и проява на невротична симптоматика.. Табличното и графично представяне на множеството резултати допринася за по-голяма яснота и ориентация в тях. Илюстрирането и с фигури на данните допълнително подпомага представянето на данните в подкрепа на издигнатите хипотези.

Описаните приноси напълно съответстват на дисертационните постижения. Не само е представен модел за изследване на невротичната симптоматика, съобразен с възрастовите особености на учениците в горна училищна възраст, но са зададени и ориентири за практическа психокорекционна работа в една от най-трудните като възраст групи, и в една от най-проблемните социални сфери.

Дисертационният труд е с внушителен обем, написан с добър научен език и с висока компетентност в изследваното поле. По-висока практическа насоченост на изводите би допринесла за още по-високата стойност на труда.

Авторефератът подробно отразява съдържанието на дисертационния труд. Докторантката Венка Петрова има 7 научни публикации, от които 4 самостоятелни и 3 - в съавторство.

Представената докторска дисертация отговаря на изискванията за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по психология и предлагам на уважаемото Научно жури да подкрепи докторантката Венка Димитрова Петрова за придобиването на тази образователна и научна степен.

20.04.2016
Благоевград

Член на Научно жури:
доц. д-р Йоланда Зографова